

Zhodnocení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 06.01.1972, sp. zn. Tpjf 71/71, ECLI:CZ:NS:1972:TPJF.71.1971.1

Číslo: 12/1972

Právní věta: Zhodnocení poznatků z rozhodovací činnosti senátů trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR o návrzích na odnětí a přikázání věci podle § 25 tr. ř. a o sporech o příslušnost (§ 24 tr. ř.).

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 06.01.1972

Spisová značka: Tpjf 71/71

Číslo rozhodnutí: 12

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Zhodnocení

Hesla: Odnětí a přikázání věci, Postoupení věci, Příslušnost soudu, Řízení proti mladistvým, Spory o příslušnost

Předpisy: 140/1961 Sb. § 8 odst. 1

§ 10

§ 109 odst. 1

§ 117 odst. 1

§ 17 odst. 1

§ 188 odst. 1 písm. a

§ 195 odst. 2

§ 20 odst. 1

§ 20 odst. 2

§ 21 odst. 2

§ 213 141/1961 Sb. § 12 odst. 10

§ 22

§ 24

§ 25 odst. 1

§ 25 odst. 2

§ 292

§ 295

§ 296

§ 30 odst. 1

§ 314c odst. 1 písm. a 150/1969 Sb. § 8 písm. c

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 12/1972 sb. rozh.

Zhodnocení

poznatků z rozhodovací činnosti senátů trestního kolegia

Nejvyššího soudu ČSSR o návrzích na odnětí a přikázání

věci podle § 25 tr. ř. a o sporech o příslušnost (§ 24 tr. ř.).

(Trestní kolegium Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 6. 1. 1972 č. j. [Tpjf 71/71.](#))

Podle plánu hlavních úkolů trestního kolegia NS ČSSR na II. pololetí 1971 bylo provedeno zhodnocení rozhodování senátů trestního kolegia NS ČSSR za období od 1. 6. 1970 do 31. 10. 1971. Podkladem pro zhodnocení byly sběrné spisy týkající se uvedených druhů agendy a poznatky jednotlivých senátů trestního kolegia NS ČSSR.

I. Odnětí a přikázání věci (§ 25 odst. 1 tr. ř.).

Otázka místní příslušnosti je v zákoně upravena tak, aby umožňovala uplatnění základních zásad trestního řízení, zejména zásady objektivní pravdy, zásady bezprostřednosti a ústnosti, co nejrychlejšího projednání věci a výchovného působení trestního řízení.

Zákon však pamatuje i na zvláštní situace, kdy řízení v konkrétním případě může provést účelněji jiný soud, než ten, který přichází v úvahu podle ustanovení o místní příslušnosti. V ustanovení § 25 odst. 1 tr. ř. umožňuje proto odnětí věci příslušnému soudu a její přikázání jinému soudu (delegace). Tento postup je však opatřením výjimečným. Tato výjimečnost je v zákoně zdůrazněna tím, že odnětí věci příslušnému soudu a její přikázání jinému soudu téhož druhu a stupně je přípustné jen, jsou-li pro to důležité důvody.

Soudy si většinou uvědomují výjimečný charakter instituce odnětí a přikázání věci ve smyslu § 25 odst. 1 tr. ř. a navrhují tento postup v případech, kdy projednání věci u jiného soudu je plně opodstatněné. Sledují při tom zejména požadavek náležitého zjištění skutečného stavu věci (např. když všechny nebo většina významných důkazů se nachází v obvodu jiného soudu), nebo požadavek hospodárnosti řízení nebo jeho podstatného urychlení, aniž by to ovšem bylo na újmu řádného objasnění věci. V takových případech je návrhům na odnětí a přikázání věci vyhotovováno, poněvadž jsou pro to důležité důvody.

Příčinou toho, že soudy předkládají i takové návrhy na delegaci, které nesplňují zákonné podmínky pro postup podle § 25 odst. 1 tr. ř., je především nesprávný výklad ustanovení § 25 odst. 1 tr. ř. o odnětí a přikázání věci.

Pojem „důležité důvody“ není v zákoně blíže definován. Vzhledem k významu ustanovení zákona o místní příslušnosti pro uplatnění stěžejních zásad trestního řízení by základním hlediskem pro řešení otázky, zda pro odnětí věci příslušnému soudu a její přikázání jinému soudu jsou důležité důvody, měla být úvaha, zda celkové uplatnění zásad trestního řízení a dosažení jeho účelu bude v konkrétním případě lépe zabezpečeno u soudu jiného než příslušného. V řízení o návrhu na odnětí a přikázání věci je proto nutno dbát toho, aby bylo zabezpečeno včasné, rychlé a spravedlivé rozhodnutí ve věci, opírající se o spolehlivé zjištění objektivní pravdy s výchovným účinkem na veřejnost i pachatele, to vše při zachování nutné úspornosti řízení. „Důležitými důvody“ ve smyslu § 25 odst. 1 tr. ř. mohou tedy být především takové okolnosti, které zabezpečují zjištění objektivní pravdy jako hlavní předpoklad spravedlivého rozhodnutí, dále výchovné působení trestního řízení na pachatele i na občany a co nejrychlejší projednání věci. Nelze přehlížet ani požadavek, aby řízení nezpůsobovalo nadměrné náklady (stránka hospodárnosti), tedy požadavek úspornosti nákladů

trestního řízení, lze-li jej ovšem dosáhnout při dodržení ostatních zásad trestního řízení. Mezi případy delegace, jež se opírají o požadavek zabezpečení objektivitý soudního řízení a spravedlivého rozhodnutí, je nutno zahrnout i případy vyloučení všech soudců příslušného soudu (§ 30 odst. 1 tr. ř.). Tyto případy se v praxi vyskytují zcela ojediněle.

V konkrétních případech může být projednání věci lépe zabezpečeno u jiného než místně příslušného soudu podle všech uvedených zásad nebo sice jen z hlediska některé z nich, která však s ohledem na povahu věci bude mít zvláštní důležitý význam. Může nastat i taková situace, že projednání věci podle uvedených zásad bude stejně zabezpečeno jak u soudu místně příslušného, tak i u jiného soudu. Vzniknou-li však s projednáváním věci u jiného soudu nepoměrně menší náklady a u svědků či obviněných dojde k podstatně menším ztrátám pracovní doby, bude za těchto podmínek a z tohoto důvodu možno odejmout věc soudu místně příslušnému a přikázat ji k projednání soudu jinému. Při úvaze, zda v posuzované věci jsou důležité důvody ve smyslu § 25 odst. 1 tr. ř., nelze vycházet jen z jednoho hlediska, nýbrž je nutno hodnotit okolnosti případu ze všech uvedených hledisek ve vzájemné souvislosti. Soudy často chybují právě tím, že takto nepostupují a zkoumají případ zpravidla jen z jednoho hlediska, opomíjejíce přihlížet zároveň k hlediskům ostatním.

Za důležitý důvod ve smyslu § 25 odst. 1 tr. ř. pokládají soudy často již samotnou okolnost, že obviněný bydlí nebo se zdržuje z pracovních či jiných důvodů, např. proto, že koná základní vojenskou službu, mimo obvod soudu místně příslušného. O tom, zda v takových případech je dán důležitý důvod pro odnětí a přikázání věci, by však bylo možno uvažovat tehdy, kdyby účast na hlavním líčení u příslušného soudu znamenala takovou časovou ztrátu, jež by mohla nepříznivě ovlivnit plnění významnějších pracovních úkolů nebo důležitých vojenských povinností, nebo byla spojena se značnými obtížemi pro jinou závažnou okolnost (např. nemoc, léčení, stáří, péče o děti nebo jiné vážné rodinné důvody). Ovšem za další podmínky, že projednání věci u jiného soudu nebude spojeno s nepřiměřenými obtížemi při provádění potřebných důkazů a povaha věci nevyžaduje, aby trestní řízení z hlediska jeho výchovného účinku nebylo potřebné znalosti místní situace se konalo u soudu místně příslušného.

Nejvyšší soud ČSSR k návrhu okresního soudu v Prievidzi odňal podle § 25 tr. ř. tomuto soudu věc obviněného K., stíhaného pro pokus trestného činu opuštění republiky podle § 8 odst. 1, § 109 odst. 1 tr. zák., a přikázal ji okresnímu soudu v Karlových Varech. V odůvodnění svého rozhodnutí uvedl NS ČSSR, že jde o věc vazební a že se zřetelem ke zdravotnímu stavu obviněného, který je léčen v léčebně tuberkulózy ÚNZ v Ostrově n. O. a jeho léčení potrvá několik měsíců, není účelné, aby obviněný byl eskortován k hlavnímu líčení do Prievidze. Poukázal zároveň na to, že podle dosavadního stavu nepřichází v úvahu takové důkazy, které by bylo možno účelněji provést u okresního soudu v Prievidzi (Ndtf 66/71).

Nesprávně postupoval okresní soud v Nymburce, který navrhl delegaci věci okresnímu soudu ve Velkém Krtíši s odůvodněním, že oba obvinění bydlí v obvodu tohoto soudu a jejich účast při hlavním líčení by si vyžádala značné náklady a dlouhou absenci na pracovišti a že svědci byli již vyslechnuti mimo hlavní líčení. Přitom ze spisu bylo patrné, že jeden z obviněných trestný čin vůbec popírá a druhý obviněný se doznává jen zčásti. Okresní soud již neuvažovala, zda vzhledem k tomu bude třeba vyslechnout svědky bydlící v obvodu místně příslušného soudu v hlavním líčení (Ndtf 267/70).

Zejména u obviněných, u nichž je ze spisu patrné, že mění místo pobytu, resp. i pracoviště, nemůže být uvedená okolnost důležitým důvodem k delegaci, protože v téže situaci, jako je soud delegaci navrhuující, by se mohl ocitnout i soud delegovaný a řízení by se dalšími delegacemi protahovalo.

Byl proto nesprávný postup okresního soudu v Havlíčkově Brodu, který navrhl delegaci trestní věci okresnímu soudu v Čadci s odůvodněním, že obviněný podle zprávy MNV v Turzovce střídá zaměstnání, že vzhledem k tomu je velmi obtížné doručit obviněnému návrh na potrestání, a je proto

vhodné, aby okresní soud místa bydliště obviněného zjistil jeho nynější pobyt a provedl pak hlavní líčení. Návrh musel být jako nedůvodný zamítnut, neboť zjištění pobytu obviněného mohl provést okresní soud v Havlíčkově Brodu stejně dobře, jako soud jiný (Ndtf 201/70).

Městský soud v Košicích, u něhož byl podán návrh na potrestání obviněného H. pro přečin proti pracovní kázní podle § 8 písm. c) zák. č. 150/1969 Sb., navrhl, aby věc podle § 25 tr. ř. byla mu odňata a přikázána okresnímu soudu v Chebu, v jehož obvodě obviněný bydlí a pracuje. Podle návrhu na potrestání obviněný dne 26. 3. 1970 opustil bezdůvodně své zaměstnání u VSŽ, kam se vrátil na výzvu až 14. 7. 1970, přičemž po celé toto období nikde nepracoval a nechával se živit svou matkou. NS ČSSR zamítl návrh na delegaci s odůvodněním, že z hlediska znaků uvedeného přečinu nebylo zjišťováno, jaké následky mělo jednání obviněného na provoz podniku, u něhož byl obviněný zaměstnáván, takže bude nutné provést v tomto směru důkazy, což může účelněji a úsporněji učinit městský soud v Košicích. Dále poukázal na to, že skutek uvedený v návrhu na potrestání vykazuje též znaky přečinu příživnictví podle § 10 zákona o přečinech, a není proto vyloučeno, že i v tomto směru bude nutné provést důkazy, např. výslechem matky obviněného (Ndtf 283/70).

Důležitý důvod k delegaci spatřují soudy často v tom, že obviněný je ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody v místě mimo obvod místně příslušného soudu. Argumentují zpravidla tím, že delegací se ušetří náklady na eskortu. Tato skutečnost sama o sobě k odnětí a přikázání věci nestačí. V takových případech by důležitým důvodem pro delegaci mohl být požadavek urychleného a účelnějšího projednání věci, pokud by tomu nebránila jiná hlediska, o nichž byla zmínka shora.

Nejvyšší soud ČSSR nevyhověl návrhu okresního soudu v Příbrami, aby věc vedená u něho proti čtyřem obviněným mu byla odňata a přikázána okresnímu soudu ve Zvoleni. Návrh na delegaci byl odůvodňován tím, že dva z obviněných jsou ve výkonu trestu v NVÚ Leopoldov, další dva obvinění bydlí ve Zvoleni a delegací by se ušetřily náklady eskorty. Nejvyšší soud ČSSR uvedl mimo jiné, že bude nutno vyslechnout v hlavním líčení několik svědků, z nichž čtyři bydlí v obvodu okresního soudu v Příbrami a další v Praze, takže hospodárnějšího a rychlejšího vyřízení věci může být dosaženo u soudu místně příslušného (Ndtf 77/71).

K ilustraci nesprávného postupu soudu z hlediska delegace ve vazební věci je možno uvést tento případ projednaný u Nejvyššího soudu ČSSR pod sp. zn. Ndtf 92/71: Okresní soud v Senici, u kterého byla podána na obviněného S. obžaloba pro trestný čin útoku na veřejného činitele podle § 155 odst. 1 písm. a) tr. zák., propustil obviněného z vazby proto, aby obviněný mohl být vzat do vazby okresním prokurátorem v Olomouci, neboť se měl v okrese Olomouc dopustit jiné trestné činnosti. Nato okresní soud v Senici podal prostřednictvím NS SSR návrh, aby trestní věc obviněného u něho vedená byla mu podle § 25 tr. ř. odňata a přikázána okresnímu soudu v Olomouci, protože obviněný je stíhán okresním prokurátorem v Olomouci, kde byl též vzat do vazby pro závažnější trestnou činnost. Přitom ze spisu bylo patrné, že vyšetřování pro tuto trestnou činnost v době podání návrhu na delegaci nebylo ještě skončeno a obžaloba podána nebyla a nebylo tedy jisté, zda, kdy a pro jaký trestný čin bude obviněný zažalován. Z obsahu spisu bylo dále zřejmé, že obviněný trestnou činností, pro kterou byla na něj podána obžaloba okresním prokurátorem v Senici, popírá a že svědci, kteří obviněného usvědčují a jejich výslechy v hlavním líčení bude nutný, bydlí, resp. též pracují v obvodu okresního soudu v Senici. Tyto důkazy mohl tedy účelněji a úsporněji provést okresní soud v Senici. Samotná okolnost, že obviněný je ve vazbě v Olomouci, není za tohoto stavu dokazování důležitým důvodem k odnětí věci okresnímu soudu v Senici a jejímu přikázání okresnímu soudu v Olomouci. Návrh na delegaci byl proto Nejvyšším soudem ČSSR zamítnut jako nedůvodný.

Uvažovat o důvodech k delegaci je možné teprve tehdy, je-li místní příslušnost soudu, u kterého byla podána obžaloba, nepochybná. Proto tam, kde je na místě rozhodnutí, jímž se soud prohlašuje za nepřislušný a postupuje věc k projednání jinému soudu (§ 188 odst. 1 písm. a) tr. ř.), nepřichází v úvahu postup podle § 25 tr. ř.

Okresní soud v Humenném navrhl, aby věc, v níž byl u něho podán návrh na potrestání obviněného pro přečin proti majetku v socialistickém vlastnictví podle § 3 odst. 1 písm. b) zák. č. 150/1969 Sb. a přečin proti pracovní kázní podle § 8 písm. c) cit. zák., byla mu podle § 25 tr. ř. odňata a přikázána okresnímu soudu v Příbrami, v jehož obvodu se obviněný zdržuje. Nejvyšší soud ČSSR zamítl tento návrh s tím, že podle obsahu spisu místem spáchání obou přečinů je Praha, takže okresní soud v Humenném není k jejich projednání příslušný. Měl proto postupovat podle § 314c odst. 1 písm. a) tr. ř. a postoupit věc příslušnému soudu a nečinít návrh na delegaci (Ndtf 57/71).

V praxi se poměrně často vyskytují případy, kdy okresní soudy navrhují odnětí věci a její přikázání jinému okresnímu soudu, že obviněný se nachází ve vazbě v obvodě jiného soudu pro závažnější trestný čin. Tento postup není správný. Podle § 20 odst. 1 tr. ř. se o všech trestných činech téhož obviněného koná společné řízení. V § 21 odst. 2 tr. ř. se pak stanoví, který soud je příslušný konat společné řízení. Je jím soud, který je příslušný konat řízení proti pachateli nebo o nejtěžším trestném činu. Jestliže tedy na téhož obviněného byly podány dvě nebo více obžalob u různých soudů, má tento soud, u kterého byla podána obžaloba pro trestný čin méně závažný, postoupit věc podle § 188 odst. 1 písm. a) tr. ř. soudu, u kterého byla podána obžaloba pro nejtěžší trestný čin. V těchto případech delegace nepřichází v úvahu, neboť ta předpokládá odnětí věci soudu příslušnému, kdežto v případech výše uvedených soud, u kterého napadla obžaloba pro trestný čin méně závažný, není vzhledem k ustanovení § 21 odst. 2 tr. ř. soudem příslušným. Je-li o jednom z trestných činů příslušný konat řízení krajský soud (§ 17 odst. 1 tr. ř.), je příslušný konat řízení také o ostatních trestných činech (popř. přečinech). Sbíhá-li se trestný čin s přečinem, je soud, který je příslušný konat řízení o trestném činu, vždy příslušný konat řízení také o přečinu bez ohledu na trestní sazby stanovené za trestný čin a za přečin. Sbíhá-li se trestný čin nebo přečin, o kterých by měl konat řízení samosoudce, s trestným činem, o kterém přísluší konat řízení senátu, je příslušný konat společné řízení soud, který je příslušný konat řízení o trestném činu senátním, a to i když jde o trestný čin méně závažný (§ 20 odst. 2 tr. ř., který je v poměru speciality k ustanovení § 21 odst. 2 tr. ř.). Sbíhají-li se jen přečiny, platí o příslušnosti soudu pro společné řízení to, co platí při souběhu jen trestných činů (§ 12 odst. 10, § 21 tr. ř.). Trestní řád neřeší výlučnou místní příslušnost pro společné řízení v případě, kdy se sbíhají trestné činy stejně závažné. V takovém případě třeba mít za to, že příslušnými konat společné řízení o všech stejně závažných trestných činech jsou všechny soudy, které jsou příslušné konat řízení o jednotlivých trestných činech. Jde tedy o případ příslušnosti několika soudů (§ 22 tr. ř.). Společné řízení koná proto ten z příslušných soudů, u něhož začalo řízení o některém z trestných činů nejdříve. Tím se tento soud stává za podmínek § 20 tr. ř. výlučně příslušným i pro ostatní trestné činy. Totéž platí, sbíhají-li se stejně závažné přečiny.

Předpokladem postoupení věci podle § 188 odst. 1 písm. a) tr. ř. soudu příslušnému konat společné řízení ve všech těchto případech je, že společné řízení u tohoto soudu je ještě možné, že tedy řízení u tohoto příslušného soudu už probíhá a ještě - byť nepravomocně - neskončilo. Postoupení věci podle § 188 odst. 1 písm. a) tr. ř. v takových případech musí tedy vždy předcházet zjištění, v jakém stadiu je řízení u soudu příslušného konat společné řízení.

Některé okresní soudy činí návrhy na odnětí a přikázání věci podle § 25 tr. ř. i v řízení proti mladistvým. Přehlížejí, že v trestních věcech proti mladistvým má přednost postup podle § 295 tr. ř. před postupem podle § 25 tr. ř. Podle § 295 tr. ř. může příslušný soud postoupit věc mladistvého soudu, v jehož obvodě mladistvý bydlí, vyžaduje-li to prospěch mladistvého nebo soudu, u něhož z jiných důvodů je konání trestního řízení se zřetelem na zájmy mladistvého nejučelnější. Toto postoupení není tedy vázáno na důvody uvedené v § 25 tr. ř., nýbrž je podmíněno pouze zřetelem na prospěch a zájem mladistvého. Jestliže okolnosti, pro které věc mladistvého byla místně příslušným soudem postoupena jinému soudu, se změní, může být věc postoupena opět soudu místně příslušnému nebo jinému. Pokud by soud, jemuž věc mladistvého byla postoupena podle § 295 tr. ř., s rozhodnutím o postoupení věci nesouhlasil, je nutno věc předložit k rozhodnutí sporu o příslušnost.

Postup ve smyslu § 25 tr. ř. může však přicházet v úvahu při společném řízení proti mladistvému a osobě starší než 18 let (§ 296 tr. ř.).

Poměrně značný počet návrhů na delegaci, které byly vráceny soudům bez rozhodnutí o návrhu, je dokladem toho, že soudy často předkládají návrhy na odnětí a přikázání věci, aniž by byly řádně objasněny a zjištěny skutečnosti rozhodné pro posouzení důvodnosti návrhu. Velmi často soudy chybují v tom, že se domáhají delegace v trestních věcech osob, které jsou v obvodu jiného soudu ve výkonu trestu, v ústavním léčení apod., aniž však zjistí, jak dlouho výkon trestu nebo léčení potrvá. Mohlo by se pak stát, že dříve než by delegovaný soud mohl věc projednat, nebude již obviněný v jeho obvodu.

Městský soud v Košicích navrhl odnětí věci a její přikázání městskému soudu v Ostravě s poukazem na to, že v obvodu tohoto soudu se obviněný nachází ve vazbě. Návrh byl vrácen městskému soudu v Košicích s tím, aby se zřetelem na značný časový odstup od podání zprávy o vazbě obviněného bylo prověřeno, zda obviněný je dosud ve vazbě v obvodu městského soudu v Ostravě. Věc nebyla znovu předložena Nejvyššímu soudu ČSSR, zřejmě proto, že důvod, pro který delegace byla navržena, pominul (Ndtf 84/71).

Soudy nevěnují náležitou pozornost zejména zjišťování místa nového bydliště nebo pobytu obviněného či svědků. Nestací zjištění nové adresy např. jen podle adresy uvedené na poštovní zásilce vrácené soudu. Stejně nestačí, zjistí-li soud novou adresu jen ze zprávy VB nebo MNV příslušných pro dřívější bydliště nebo místo pobytu. Novou adresu je nutno vždy před předložením věci k rozhodnutí o návrhu na delegaci zjistit též dotazem na příslušný orgán, v jehož obvodu obviněný či svědek má mít nové bydliště nebo nové místo pobytu, a to nejen v tom smyslu, zda obviněný či svědek je na uvedené adrese přihlášen k pobytu, nýbrž zda tam skutečně bydlí nebo se zdržuje. Tím se zabrání vrácení spisů k zjištění okolností důležitých pro rozhodnutí o delegaci, které často způsobuje zbytečné průtahy v projednání věci samotné.

Ve věci Ndtf 222/70 okresní soud v Topolčanech považoval za dostatečné zjištění pobytu obviněného zprávou OO VB, podle které jen dotazem u osob cikánského původu byl zjištěn údajný pobyt obviněného.

Ve věci Ndtf 63/71 byl vrácen okresnímu soudu v Hradci Králové návrh na delegaci bez rozhodnutí s tím, že předpokladem pro rozhodnutí o návrhu je především spolehlivé zjištění místa současného pobytu obviněného a svědků. Toto zjištění nemůže být nahrazeno pouhým telefonickým sdělením, že brigádnický poměr obviněného a svědků j podnik v místě spáchání činu již skončil, aniž bylo zjištěno, kde se tyto osoby skutečně zdržují.

Pod Ndtf 209/70 byl zamítnut návrh okresního soudu Plzeň-sever na delegaci věci okresnímu soudu v Galantě, neboť nebylo zjištěno, v kterém místě se obviněný zdržuje. Doručení návrhu na potrestání zaslané do místa trvalého bydliště obviněného v okrese Galanta bylo vráceno s poznámkou, že adresát je v Čechách. Podle zpátečního lístku od dalšího doručení, který byl podepsán obviněným, se obviněný zdržoval v Blatné v okrese Louny.

Pod Ndtf 1/71 byl návrh okresního soudu ve Znojmě na delegaci věci vrácen tomuto soudu bez rozhodnutí s tím, že soud nezjistil náležitě místo pobytu obviněného, který často mění bydliště. Proto údaje na zpátečním lístku nemohou být spolehlivým důkazem v tom směru, že obviněný se na adrese tam uvedené v době podání návrhu skutečně zdržuje, a nelze podle toho zjistit, jak dlouho jeho pobyt potrvá.

II. K výkladu ustanovení § 25 odst. 2 tr. ř. ve znění zák. č. 149/1969 Sb.

Podle ustanovení § 25 odst. 2 tr. ř. ve znění zák. č. 149/1969 Sb. (dále jen novely) je možno odejmout věc, o které přísluší konat řízení soudu se sídlem v ČSR, a přikázat ji soudu se sídlem v SSR nebo naopak jen tehdy, jestliže s odnětím a přikázáním věci souhlasí Nejvyšší soud republiky, v které má sídlo soud, jemuž se věc odnímá.

Dosavadní zkušenosti senátů trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ukazují, že praxe nejvyšších soudů republik při aplikaci tohoto ustanovení je v některých směrech nejednotná.

Některé senáty nejvyšších soudů republik při vyslovení souhlasu s odnětím věci a jejím přikázáním ve smyslu § 25 odst. 2 tr. ř. ve znění novely často dovozují, že jsou dány důležité důvody k delegaci ve smyslu § 25 odst. 1 tr. ř. Tato praxe vede k tomu, že v téže konkrétní věci dochází k rozporným stanoviskům, když senát Nejvyššího soudu ČSSR se neztotožní s názorem senátu Nejvyššího soudu republiky a návrhu na odnětí a přikázání věci nevyhoví s tím, že pro takový postup neshledal důležité důvody.

Nejvyšší soudy republik vyjadřují svůj souhlas či nesouhlas s odnětím a přikázáním věci zpravidla usnesením, tedy formou rozhodnutí. Jen sporadicky se vyskytly případy, že spis byl nejvyšším soudem republiky předložen Nejvyššímu soudu ČSSR s vyjádřením, že Nejvyšší soud republiky s odnětím a přikázáním věci souhlasí. V tomto směru není praxe jednotná ani u jednotlivých senátů Nejvyššího soudu SSR. Nejvyšší soudy republik postupují spisy Nejvyššímu soudu ČSSR k rozhodnutí podle § 25 odst. 1 tr. ř. i v těch případech, kdy nesouhlasí s odnětím a přikázáním věci.

Z ustanovení § 25 odst. 1 tr. ř. plyne, že o tom, zda věc může být z důležitých důvodů odňata příslušnému soudu a přikázána jinému soudu, rozhoduje soud, který je oběma soudům nejbližší nadřízen. Jestliže tedy jde o odnětí věci soudu se sídlem v jedné republice a její přikázání soudu se sídlem v druhé republice, rozhoduje o něm Nejvyšší soud ČSSR. Podle ustanovení § 25 odst. 2 tr. ř. ve znění novely však Nejvyšší soud ČSSR nemůže odejmout věc příslušnému soudu a přikázat ji jinému soudu, jestliže s tím nesouhlasí Nejvyšší soud republiky, ve které má sídlo soud, jemuž se věc odnímá, a to ani tehdy, jsou-li jinak splněny zákonné podmínky v ustanovení § 25 odst. 1 tr. ř.

Ze srovnání obou těchto ustanovení lze dovodit, že důvody, pro které Nejvyšší soud republiky souhlasí či nesouhlasí s odnětím věci příslušnému soudu se sídlem na jejím území a s přikázáním téže věci jinému soudu se sídlem v druhé republice, jsou jiné povahy než důležité důvody uvedené v § 25 odst. 1 tr. ř. Tyto důvody vyplývají z federativního uspořádání Československé socialistické republiky. Zdůrazňuje to i důvodová zpráva k vládnímu návrhu zák. č. 149/1968 Sb., kterým se mění a doplňuje zák. č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, v níž nutnost doplnění § 25 tr. ř. o další druhý odstavec shora citovaného znění je odůvodňována tak, že vzhledem k federativnímu uspořádání státu bylo nutno upravit postup v případech, kdy věc má být delegována soudu se sídlem v druhé republice. Ustanovení § 25 odst. 2 tr. ř. ve znění novely vychází tedy ze zásady, že každá z obou republik má právo vyslovit orgánem k tomu povolaným (Nejvyšším soudem republiky) svůj souhlas či nesouhlas s tím, aby trestný čin spáchaný na jejím území byl odňat z rozhodování jejích orgánů a stíhán orgány druhé republiky.

Z uvedeného vyplývají tyto závěry.

1. Nejvyšší soudy republik při vyslovení souhlasu či nesouhlasu ve smyslu § 25 odst. 2 tr. ř. ve znění novely se nemohou meritorně zabývat otázkou, zda v konkrétní věci jsou nebo nejsou dány důležité důvody ve smyslu § 25 odst. 1 tr. ř.

2. Udělení souhlasu či nesouhlasu nejvyššího soudu republiky s tím, aby věc byla odňata příslušnému soudu se sídlem na jejím území a přikázána jinému soudu se sídlem v druhé republice, nemusí být odůvodňováno.

3. Nejvyšší soudy republik v případech, kdy nesouhlasí s postupem podle § 25 odst. 1 tr. ř., vrátí spis přímo příslušnému soudu s poukazem na své stanovisko ve smyslu § 25 odst. 2 tr. ř. ve znění novely. Tím se zabrání zbytečným průtahům při vrácení spisu, neboť Nejvyššímu soudu ČSSR nezbyvá nic jiného, než aby sám vrátil spis příslušnému soudu s poukazem na stanovisko Nejvyššího soudu republiky ve smyslu cit. ustanovení.

Ještě stále se vyskytují případy, že soudy předkládají spisy s návrhem na odnětí a přikázání věci přímo Nejvyššímu soudu ČSSR a nikoliv prostřednictvím Nejvyššího soudu republiky. Nejvyšší soud ČSSR musí pak v takových případech zaslat spis Nejvyššímu soudu republiky k vyjádření stanoviska ve smyslu § 25 odst. 2 tr. ř. ve znění novely, což rovněž vede k zbytečným průtahům.

Jak již bylo uvedeno, je ustanovení § 25 odst. 2 tr. ř. ve znění novely výrazem práva obou republik, aby o trestných činech spáchaných na jejich území rozhodovaly příslušné orgány republiky. Při vyjádření souhlasu či nesouhlasu ve smyslu § 25 odst. 2 tr. ř. ve znění novely tedy nejde o rozhodování, a není proto třeba formy usnesení. Stačí písemné vyjádření Nejvyššího soudu republiky, které nemusí být ani odůvodňováno.

III. Spory o příslušnost (§ 24 tr. ř.)

Jednou z příčin toho, že mezi soudy dochází poměrně často k sporům o příslušnost, je nesprávný výklad otázky místa spáchání činu u některých trestných činů. Týká se to zejména trestných činů spekulace podle § 117 tr. zák., zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák. a opuštění republiky podle § 109 odst. 1 tr. zák.

Pokud jde o trestný čin spekulace podle § 117 odst. 1 tr. zák., soudy zastávají nesprávné stanovisko, že místně příslušným je pouze soud, v jehož obvodě došlo k naplnění znaků tohoto trestného činu, zpravidla k opatření a přechovávání předmětů potřeby ve větším rozsahu v úmyslu je se ziskem prodat. V důsledku toho pak vyvolávají spory o příslušnost ty soudy, v jejichž obvodě došlo k realizaci tohoto úmyslu, tedy k prodeji předmětů potřeby a u nichž byla podána obžaloba. Místem spáchání trestného činu spekulace podle § 117 odst. 1 tr. zák. je však nejen místo, kde předměty potřeby byly opatřeny a přechovávány, nýbrž i místo, kam byly tyto předměty dovezeny a nabízeny k prodeji, tedy místo, kde byl úmysl ve smyslu § 117 odst. 1 tr. zák. realizován.

Jestliže u tohoto trestného činu k základní skutkové podstatě přistoupí okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby (např. odst. 2 písm. b/ nebo c/), je trestný čin dokonán teprve naplněním znaků těchto okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby (které jsou rovněž součástí žalovaného skutku a výroku o vině). Místy spáchání trestného činu spekulace, kterého se pachatel dopustil za okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, jsou proto nejen místa, kde došlo k opatření a k přechovávání předmětů potřeby ve větším rozsahu v úmyslu je se ziskem prodat, ale též místa, kde došlo k realizaci tohoto úmyslu a k naplňování znaků okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby (viz rozhodnutí NS ČSSR sp. zn. Ndtf 250/70, uveřejněné ve sb. rozh. tr. č. 1/71).

Pokud jde o místo spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák., vycházely soudy až do poslední doby většinou z výkladu uvedeného v rozhodnutí uveřejněném ve Sbírce rozh. tr. pod č. 12/58, podle kterého místem spáchání trestného činu je místo, kde má pachatel své bydliště, resp. svůj pobyt. Naproti tomu se zastávalo i stanovisko, že místem spáchání tohoto trestného činu je místo, kde obviněný má plnit vyživovací povinnost, neboť v tomto místě je čin spáchán – dokonán, přičemž není rozhodné, kde obviněný bydlí.

Za místo spáchání trestného činu třeba považovat především místo, kde došlo k jednání pachatele naplňujícímu objektivní stránku trestného činu. U omisivních trestných činů je to místo, kde měla být

vykonána činnost, jejíž opomenutí zakládá trestný čin. Místem spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák., který je deliktem omisívním (z opomenutí), je tedy především místo, kde pachatel nesplnil svou povinnost přispívat na výživu jiného, to je místo, kde se pachatel v době neplnění vyživovací povinnosti zdržoval. Zdržoval-li se pachatel při pokračujícím trestném činu anebo při trestném činu, jehož objektivní stránka vyžaduje ze strany pachatele vykonání více aktů, postupně na více místech, je místem spáchání trestného činu každé toto místo. Za místo spáchání trestného činu však třeba považovat i místo, kde nastal anebo měl nastat následek trestného činu. Jestliže následek nastal anebo měl nastat na jiném místě, než na kterém byla vykonána trestná činnost, jde o tzv. distanční delikt, u něhož místem spáchání je jak místo, kde došlo k jednání pachatele, tak i místo, kde došlo k následku. Trestný čin zanedbání povinné výživy může být distančním deliktem, protože k následku (k snížení anebo ohrožení výživy a výchovy oprávněné osoby) může dojít na jiném místě, než na kterém pachatel nesplnil svou vyživovací povinnost. (Ndtf 53/71 Nejvyššího soudu ČSSR.)

Při sporech o příslušnost ve věcech pachatelů stíhaných pro trestný čin opuštění republiky podle § 109 odst. 1 tr. zák., resp. pokus nebo přípravu tohoto trestného činu, soudy, které spor o příslušnost vyvolaly, vycházely z názoru, že místem spáchání tohoto trestného činu je pouze místo, kde pachatel překročil ilegálně státní hranice, resp. kde se o to pokusil. Tento názor není rovněž správný. Trestný čin opuštění republiky § 109 odst. 1 tr. zák., resp. pokus nebo příprava tohoto trestného činu, je spáchán v obvodech těch soudů, jimiž pachatel při realizaci svého záměru prochází nebo projíždí, počínaje soudem, v jehož obvodu pachatel nastoupil cestu v úmyslu opustit bez povolení území republiky nebo se na to připravoval a konče soudem, v jehož obvodu pachatel překročil státní hranici nebo byl zadržen. U tohoto trestného činu je tedy dána příslušnost více soudů, a proto ve smyslu § 22 tr. ř. koná řízení z těchto soudů ten, u něhož prokurátor podal obžalobu.

Spory o příslušnost se často vyskytují i v trestních věcech proti mladistvým. Neodůvodněné spory o příslušnost v těchto věcech jsou vyvolávány především tím, že v praxi soudů se většinou projevuje mechanický přístup k postupování věci proti mladistvým podle § 295 tr. ř. Jakmile soudy zjistí, že mladistvý má bydliště v obvodu jiného soudu, postupují věc tomuto soudu, aniž zkoumají, zda takový postup je, se zřetelem na prospěch, resp. zájmy mladistvého, nejúčelnější. Z odůvodnění rozhodnutí o postoupení věci zpravidla nevyplývá, v čem spočívá v konkrétním případě účelnost takového postupu a jaký prospěch mladistvému z něho plyne. Soudu, v jehož obvodě mladistvý bydlí, bude možno věc postoupit podle § 295 tr. ř. zpravidla proto, aby soud mohl navázat úzký kontakt s orgánem pověřeným péčí o mládež, resp. se zákonným zástupcem a aby si získal potřebné podklady (§ 292 tr. ř.) pro správné rozhodnutí o trestu. Předpokladem takového rozhodnutí je však správné zjištění viny. Prospěšným pro mladistvého z hlediska § 295 tr. ř. proto bude též, aby byla zjištěna objektivní pravda a náležitě prověřena obhajoba mladistvého, tedy aby mohly být bez obtíží provedeny všechny potřebné důkazy. K tomuto hledisku soudy zpravidla nepřihlížejí, a to ani v takových případech, kdy je zřejmé, že u soudu, v jehož obvodu mladistvý bydlí, by provedení potřebných důkazů a tím zjištění objektivní pravdy, bylo velmi ztíženo.

Okresní soud v Lounech postoupil věc mladistvého pro přečin proti pracovní kázní podle § 8 odst. c) zák. o přečinech okresnímu soudu v Prešově podle § 295 tr. ř. s odůvodněním, že v obvodě tohoto soudu má mladistvý trvalé bydliště, a že tedy projednání věci u tohoto soudu bude ve prospěch mladistvého. Okresní soud v Prešově svou příslušnost neuznal. Nejvyšší soud ČSSR rozhodl o sporu o příslušnost tak, že příslušným k projednání a k rozhodnutí je okresní soud v Lounech. V odůvodnění mimo jiné zdůraznil, že bude třeba prověřit závažnou obhajobu mladistvého a že důkazy v tomto směru potřebné může mnohem účelněji a rychleji provést tento soud (Ndtf 101/71).

Některé případy sporů o příslušnost byly vyvolány tím, že soud, u kterého byla podána společná obžaloba na mladistvého a osobu starší než 18 let, postoupil podle § 295 tr. ř. celou věc soudu místa bydliště mladistvého (Ndtf 2/71, 78/71). Soudy v takových případech přehlížejí, že postoupení věci

podle § 295 tr. ř. je možné jen ohledně mladistvého samotného a nikoliv též zároveň u osob starších 18 let. V případech společného řízení proti mladistvému a osobě starší než 18 let lze o postoupení věci mladistvého podle § 295 tr. ř. uvažovat jen za předpokladu, že věc mladistvého byla ze společného řízení vyloučena, pokud by to ovšem nebylo na újmu všestranného a objektivního objasnění věci a pokud nejsou ani jiné důležité důvody ke konání společného řízení (§ 296 tr. ř.).

Nejsou ojedinělé případy, kdy soudy při postoupení věci mladistvého podle § 295 tr. ř. soudu místa bydliště mladistvého nezjišťují, zda mladistvý se v místě svého bydliště v době postoupení věci skutečně zdržuje. Jindy soudy vycházejí z údajů, které mladistvý učinil při svém výslechu a neověřují si, zda se mladistvý v místě svého trvalého bydliště ještě zdržuje, i když od doby konání výslechu uplynula již delší doba.

Okresní soud ve Frýdku-Místku postoupil podle § 295 tr. ř. věc mladistvého okresnímu soudu v Čadci s poukazem na to, že v obvodu tohoto soudu bydlí mladistvý i jeho zákonný zástupce. Před postoupením věci si však tuto okolnost náležitě nezjistil. Podle dodatečného sdělení orgánů VB se mladistvý měl nacházet ve výkonu trestu odnětí svobody, aniž bylo uvedeno, kde si trest odpykává (Ndtf 114/71).

Neuznání příslušnosti soudem, jemuž byla věc postoupena podle § 188 odst. 1 písm. a) tr. ř. nebo kdykoliv v pozdějších stádiích řízení, je důvodem nového předběžného projednání obžaloby (§ 195 odst. 2 tr. ř.). Soud se však v takovém případě omezí na vyslovení své nepřislušnosti usnesením podle analogie § 188 odst. 1 písm. a) tr. ř. a nepostoupí věc soudu, který mu věc sám již postoupil, nýbrž předloží ji soudu příslušnému k rozhodnutí sporu o příslušnost (§ 24 tr. ř.). Soud, který rozhodl, že není pro projednání věci příslušný a postoupil ji jinému soudu, je svým rozhodnutím vázán; vracením věci tomuto soudu dochází proto jen k zbytečným průtahům. Není správný často se vyskytující postup, že předseda senátu pouhým přípisem neuzná příslušnost soudu a věc buď vrátí soudu, jímž byla věc už postoupena, nebo ji předloží k rozhodnutí sporu o příslušnost soudu příslušnému podle § 24 tr. ř. Usnesením rozhoduje o neuznání příslušnosti v takovém případě i samosoudce (§ 314c odst. 1 písm. a/ tr. ř.).

Výše vytýkané nedostatky v praxi soudů při navrhování delegace a při sporech o příslušnost mají ten nepříznivý důsledek, že způsobují zbytečné průtahy v projednání a rozhodnutí věcí, což zeslabuje výchovný účinek trestního řízení, nehledě již k tomu, že je vynakládána zbytečná práce zainteresovaných soudů. Je proto třeba praxi soudů v těchto směrech usměrnit.